

Vzpomínky na Zdeňka Virta

13.10.2025 - | Městská část Praha 7

Oranžový rohák na Letné naproti vchodu do Akademie výtvarných umění obývaly během jeho více než stoleté historie zajímavé osobnosti kulturního života. Mezi nimi také výtvarník a fotograf Zdeněk Virt (1925-2008).

Zdeněk Virt miloval svůj podkrovní ateliér natolik, že jej málokdy opouštěl na delší dobu. Ke štěstí mu stačily výhledy z terasy domu na Stromovku. Přitom rád všude chodil pěšky, a to i poměrně dlouhé trasy. Neměl rád cestování, protože narušovalo jeho každodenní rituál. Tím byl půlhodinový spánek a vaření odpoledního čaje se stopkami v ruce. Následně si zahrál pasiáns.

Po tomto dvacetiminutovém obřadu začal Zdeněk Virt opět pracovat a vydržel to klidně až do noci. V ateliéru i přespával, do bytu o patro níž docházel pouze na obědy a večeře. Ačkoliv byl „v práci“ jen kousek od rodiny, žil vlastně celý život hodně samotářsky, s velkým množstvím knih.

Zdeněk Virt se narodil 2. listopadu 1925 do rodiny kartografa, po němž zdědil umělecké nadání. Jeho otec Bohuslav Virt se vedle svého občanského povolání celý život sice amatérsky, ale na pozoruhodně vysoké umělecké úrovni věnoval malbě, kreslení a fotografování. Zdeněk Virt prožil mládí především v Praze 6. Vřelý vztah měl ale po celý život i k Praze 7. Inspirovala jej blízkost Stromovky, výhledy z Letné stejně jako syrové prostředí přístavu v Holešovicích. Právě tato místa se pro něj stala zdrojem výtvarné inspirace v době studií na pražské UMPRUM (Vysoká škola uměleckooprůmyslová), kam nastoupil v roce 1945 do ateliéru Františka Tichého. Jeho spolužáky a zároveň kamarády i z ostatních ateliérů byli například Mikuláš Medek, Stanislav Podhrázský, Olbram Zoubek, Josef Lehoučka, Libor Fára, Rudolf Štafa či Alena Ladová, s níž se poznal již za středoškolských studií na Státní grafické škole.

Po absolutoriu na vysoké škole a po vojně se Zdeněk Virt vedle malby věnoval rovněž ilustrační činnosti jako grafik či úpravce knih. Ve své tvorbě se zabýval i fotografií. Nejdříve fotil žánrové snímky ve stylu výtvarně komponované reportáže, postupně začal spolupracovat s magazínem Světová literatura, vydávaným s podtitulem Revue zahraničních literatur ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (později Odeon). Jako absolvent vysoké umělecké školy byl tzv. na volné noze, ale až do roku 1989 pod dozorem Svazu českých (původně československých) výtvarných umělců.

V roce 1957 se oženil a s manželkou, grafičkou Xeníí Virtovou (rozenou Janouchovou) se rozhodli usadit ve své oblíbené Bubenči či Holešovicích. Nejprve získali malou garsoniéro v Šimáčkově ulici, potřebovali však větší životní prostor i ateliér pro svou práci. Po intenzivním hledání a intervencích na úřadech se podařil malý zázrak: manželům byl v roce 1959 přidělen poměrně velký ateliér v nárožním domě v ulici U Akademie č. p. 366/11. Prostor se nacházel v podkroví pětipatrového domu a nabízel z terasy výhled přímo na budovu Akademie výtvarných umění. Po čase bylo Virtovým umožněno obývat ještě dvoupokojový byt o patro níž v téže domě. I přes absenci výtahu, jehož vybudování tehdejší podnik bytového hospodářství přislíbil, zde rozrůstající se rodina žila téměř půl století.

První autorská výstava Zdeňka Virta se konala v roce 1963 v Divadle E. F. Buriana. Představil zde grafiky, ale také své první fotografické akty. V polovině 60. let se zabýval i divadelní fotografií, především focením Baletního studia Pavla Šmoka. Poté se mu podařilo proniknout do světa filmu, kde byly jeho snímky aktů využívány jako dominantní rekvizity. Jednalo se například o detektivní

trilogii Alibi režiséra Vladimíra Čecha. Ve třetím filmu, Alibi na vodě (1965), sehrály důležitou roli právě Virtovy snímky Ivany Striničové, roz. Herglotzové. Jak v nadsázce vzpomínají pamětníci, Josef Bek při prohlížení těchto snímků dokonce zapomínal text. Tyto fotografie byly již vytvořeny ve stylu op-art, jehož důležitým představitelem se Zdeněk Virt záhy stal nejen u nás, ale i na mezinárodní úrovni.

V roce 1969 spolupracoval také s režisérem Jiřím Krejčíkem na televizní inscenaci Psícci lorda Carltona s Marií Drahokoupilovou a Milošem Kopeckým v hlavních rolích. Virtovy fotografie se staly ústředním motivem filmu. Přestože komunikace s režisérem Krejčíkem prý často nebyla jednoduchá, komedie byla úspěšně dokončena. Ovšem na premiéru si v důsledku komunistické cenzury musela počkat až do roku 1982. S režisérem Krejčíkem Zdeněk Virt spolupracoval ještě v roce 1972 na psychologickém dramatu Podezření.

Téměř celá 60. léta, ale i začátek 70. let byly pro Zdeňka Virta velmi úspěšné. Většinou ateliérové akty od poloviny 60. let prezentoval v časopisech Czechoslovak Life a Im Herzen Europas vycházejících ve vydavatelství Orbis, ale i v britské ročence Photography Year Book. Dokonce měl později i svého amerického vydavatelského agenta žijícího v Západním Německu. V té době se Zdeněk Virt již plně věnoval fotografování aktů ve stylu op-art, a začlenil se tak mezi své vrstevníky zabývající se tímto směrem v malbě či grafice. Byli jimi například o něco starší lounští výtvarníci Zdeněk Sýkora (*1920) a Vladislav Mirvald (*1921).

Příkladem uvolnění tehdejší politické cenzury bylo to, že se v roce 1967 nakladatelství Orbis podařilo publikovat soubor patnácti fotografických pohlednic s názvem Akty Zdeňka Virta. Tyto fotografie se později staly i součástí mnohých zahraničních fotografických publikací prezentujících světové fotografie v oblasti aktu, například z roku 2007 Books of Nudes (Alessandro Bertolotti v nakladatelství Abrams, New York).

Doba po sovětské okupaci v roce 1968 zásadně změnila tvorbu většiny českých výtvarníků, Zdeňka Virta nevyjímaje. Naštěstí se mu podařilo ještě v roce 1970 vydat v západoněmeckém vydavatelství Verlag Müller & Kiepenheuer v Hanau u Frankfurtu souhrnnou fotografickou knihu Op-art Akte, která obsahuje devadesát šest fotografií s autorovými popisky. V té době Zdeněk Virt zároveň připravoval další kolekce fotografií. Pomalu přecházel ze stylu op-art ke stylu psychedelic-art, a to opět ve formě fotomontáží. Jako modelku měl tehdy i začínající herečku Dagmar Bláhovou.

Normalizační doba však vydání Virtovy další knihy aktů v Německu znemožnila. Možná bylo chybou, že na konci 60. let Zdeněk Virt nepřijal nabídku stát se profesorem umělecké fotografie na vysoké škole ve Frankfurtu nad Mohanem. Silná citová vazba na rodiče jej utvrdila v rozhodnutí zůstat i s rodinou v Praze.

Začátkem 70. se Zdeněk Virt musel opět začít věnovat knižním ilustracím a především návrhům filmových plakátů. Malou satisfakcí za nedobrovolné ukončení volné tvorby mu bylo vedení fotokurzů aktu pro amatérské fotografy. V pražském Planetáriu u tehdejšího Parku kultury a oddechu Julia Fučíka se pravidelně scházel se svými „žáky“, mnohdy pozdějšími studenty FAMU, kde později i sám vyučoval.

Zhruba od poloviny 70. let se Virt dostal ke spolupráci s takzvanými pézetkami neboli podniky zahraničního obchodu, jako byl Stroj-export, Centrotex či Jablonex. Následovaly zajímavé zakázky na reklamní fotografie pro pivovary, výrobce mikroskopů ad. Převažující činností bylo tehdy pro Zdeňka Virta focení módy, zejména pro výrobce punčochového zboží Elite Varnsdorf nebo například pro Ústav bytové a oděvní kultury

(ÚBOK). V této době objevil několik začínajících fotomodelek, jako byla třeba Kateřina Marková (Kornová), Kateřina Brožová, Lucie Benešová, Michaela Srbová či Jitka Kraferová. Většinu propagační tvorby realizoval ve svém ateliéru, ale mnohdy se přesouval i do exteriérů. Při fotografování módy mu koncem 80. let začala asistovat manželka Xenie. Lokací byla Zdeňku Virtovi především Stromovka, kde přítomnost známých modelek často budila zájem kolemjdoucích.

Začátkem 90. let Zdeněk Virt pomalu končil s fotografováním, byl už ostatně v důchodovém věku. Po delší době se opět vrátil k malování a ke kresbě. Jeho styl se po zhruba třiceti letech výrazně změnil. Od původních městských periferií, vedut i téměř realistických figurálních motivů svou pozornost obrátil do snového světa surrealistických vizí často se silným erotickým nábojem a existenciálním přesahem. V jeho tvorbě je vidět obdiv k Výkladu snů Sigmunda Freuda, ale také k básním Vítězslava Nezvala z období poetismu.

Ačkoliv byl Zdeněk Virt spolužákem slavných výtvarníků, jeho malířská tvorba nebyla téměř nikdy prezentována na veřejnosti. Nepochybně se tak dělo z důvodů dobově nevyhovujících až nepřijatelných námětů, ale také vlivem osobního rezervovaného postoje k vystavování vlastních děl, která měla možnost vidět jen rodina a hrstka nejbližších přátel. Jako solitérní umělec se však Zdeněk Virt výrazně zapsal do světových dějin fotografie zejména stylem op-art. Jeho snímky jsou zastoupené například v archivu UPM v Praze.

→ V současné době se ke stému výročí narození Zdeňka Virta připravuje výstava, na níž budou veřejnosti často úplně poprvé představena umělcova díla ze všech jeho tvůrčích etap. Výstava bude probíhat na podzim v galerii ART47 na malostranském Újezdě od 2. října do 2. listopadu.

→ **Zdeněk Virt** (2. listopadu 1925, Praha – 30. května 2008, Praha) byl výtvarník zabývající se malbou, grafikou i fotografií. Absolvoval Státní grafickou školu a Vysokou školu uměleckoprůmyslovou (UMPRUM) v ateliéru Františka Tichého. Stal se i dlouholetým pedagogem na katedře umělecké fotografie na FAMU. Je světově známým představitelem stylu op-art ve fotografii 60. a začátku 70. let minulého století.

→ **Robert Virt** (*1966) studoval na SPŠ Grafická, v roce 1991 absolvoval na FAMU na katedře umělecké fotografie. Po studiu spolupracoval s reklamními a hudebními agenturami. Od konce 90. let se věnuje především tvorbě pro magazíny o bydlení a zahradách, mnohdy včetně textů. Jeho současná volná tvorba tematicky navazuje na fotomontáže z dob studií. Zahrnuje dva hlavní směry: akty vycházející ze stylu op-art či psychedelie-art a zároveň stylizované detaily přírody a městské krajiny přetransformované až do vyslovené abstrakce.

<https://www.praha7.cz/vzpominky-na-zdenka-virta>